

Asia: VN/22309/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä

Esitys nopeuttaa rikosasioiden käsittelyä yksinkertaisten ja selvien rikosasioiden osalta sekä vähentää syyttäjien ja tuomioistuinten työtä merkittävästi etenkin laajennetun soveltamisalan osalta. Samalla rikosasioiden käsittelyaika nopeutuu, jonka voidaan katsoa parantavan myös rikoksesta epäiltyjen oikeusturvaa. Vastaavasti asianosaisten osalta asia nopeutuu ja selkeytyy, jos yksityisoikeudellinen korvausvaatimus voidaan käsitellä sakkomenettelyn yhteydessä edellyttäen, että kyseinen ratkaisu on esityksen mukaisesti suoraan täytäntöönpantavissa myös perintätoimien osalta.

Esitutkintaviranomaisen osalta vaikutuksien arviointiin vaikuttavat osin tekniseen toteutukseen liittyvät seikat, jotka tarkentuvat myöhemmin (esitutkintamateriaalin muoto, sen toimittaminen syyttäjälle jne.).

Laajennettuun soveltamisalaan liittyvien rikosasioiden osalta mahdollisesti säästyvää työaikaa kyetään kohdentamaan vaativien rikosasioiden tutkintaan, jolloin tutkinta-aikoihin kyetään vaikuttamaan myös muiden kuin sakkomenettelyn soveltamisalaan kuuluvien rikosten osalta.

Lain soveltamisalan laajentaminen: rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta

Soveltamisalan laajentaminen on perusteltua, koska soveltamisalaa laajennetaan koskemaan tekoja, joista yleisen oikeuskäytännön mukaisesti seurauksena on sakkorangaistus. Lisäksi epäillyn oikeusturvan takeena on epäillyn suostumus sakkomenettelyn käyttöön. Sakkomenettelyssä tullaan käsittelemään laajennetun soveltamisalan osalta vain tekoja, joiden osalta ei ole vaikeita näyttökysymyksiä ja jotka muutoinkin ovat lähtökohtaisesti riidattomia.

Tullin osalta laajennettuun soveltamisalaan soveltuu huomattava määrä rikoksia, jotka täyttävät menettelyn edellytykset. Tämän kaltaisia tapauksia ovat esimerkiksi tilanteet, joissa matkustajat tuovat matkatavaroissaan tai ajoneuvoissaan kieltojen tai rajoitusten alaisia tavaroita.

Tällä soveltamisalan laajennuksella on suurin yksittäinen merkitys oikeuslaitoksen työkuormaan ja käsittelyaikojen lyhentymiseen. Esitutkintaviranomaisten osalta vaikutukset vaihtelevat. Tullin osalta tavoiteltua yhden kosketuksen mallin toteutumista vaikeuttaa se, että epäiltyjen joukossa on paljon henkilöitä, joiden osalta suppean esitutkinnan suorittaminen edellyttää tulkin käyttöä, jolloin asian esitutkinta viivästyy ja osa menettelyn mahdollistamista hyödyistä menetetään.

Lain soveltamisalan laajentaminen: menettämisseuraamukset

Menettämisseuraamuksen rahamäärän arvon kasvattaminen tukee menettelyn käyttöä etenkin tilanteissa, joissa teko itsessään soveltuisi sakkomenettelyyn muilta osin, mutta esimerkiksi menetettäväksi vaadittavan omaisuuden arvo estää sakkomenettelyn käytön. Tullirikoksien osalta edellä mainituista esimerkeistä ovat mm. lievät säännöstelyrikokset, jotka eivät voisi kuulua sakkomenettelyn piiriin, jos pakotteiden kohteen arvo olisi yli 1000 euroa.

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän ratkaisuvälillä

Ratkaisuvälillä esitetyt muutokset ovat perusteltuja. Esitutkintaviranomaisen ratkaisuvälillä liittyvissä rikosasioissa paras tietämys teosta ja sen olosuhteista on paikalla asiaa hoitavalla esitutkintaviranomaisella. Yksinkertaisuuden ja selvyyden vaatimus estää menettelyn käytön näytöllisesti tai muutoin oikeudellisesti vaikeiden asioiden ratkaisemisessa sakkomenettelyssä.

Vastaava vaatimus on olemassa myös syyttäjien ratkaistavaksi päätyneiden asioiden osalta, joten menettelyyn soveltuviin asioihin ratkaisut kyetään tekemään nopeasti ja tehokkaasti. Asianosaisten oikeusturvasta on huolehdittu siten, että asianosainen voi siirtää asian normaaliin oikeusprosessiin omalla päätösvalloillaan, koska menettelyn käyttö edellyttää asianosaisten suostumusta sakkomenettelyn käyttöön.

Alaikäinen epäilty sakkomenettelyssä

Alaikäisten oikeusturvan osalta esitystä voidaan pitää perusteltuna huomioiden rajoitukset koskien sakkomenettelyn käyttöä alaikäisten osalta. Rajoitukset voivat kuitenkin aiheuttaa yksittäistapauksissa ongelmia silloin, kun alaikäinen rikoksesta epäilty, jolla ei ole kotipaikka Suomessa (esim. lentomatkustaja kauttakulkumatkalla) syyllistyy laajennetun soveltamisalan mukaiseen tekoon. Teko voitaisiin muutoin käsitellä sakkomenettelyssä hänen suostumuksellaan, mutta henkilön alaikäisyyden vuoksi hän ajautuu normaaliin esitutkintaprosessiin, jolloin hän saattaa päätyä vapaudenmenetyksen kohteeksi sakkomenettelyn sijaan.

Asianosaisten suostumukset ja suostumuksen peruuttaminen

Suostumuksen peruuttamisesta luopuminen on kannatettavaa, koska se luo nykyisin mahdollisuuden välttää rikosprosessilta etenkin tapauksissa, joissa epäilty ei asu Suomessa. Suostumuksen peruuttamisia on toisaalta ollut maltillinen määrä, joten tältäkin osin peruuttamismahdollisuuden poistaminen ei vaikuta menettelyyn oleellisesti. Tältä osin muutoksenhakutie on riittävä oikeusturvakeino.

Asianosaisten suostumus edellytyksenä asian käsittelyyn sakkomenettelyssä turvaa asianosaisten oikeuden saada asia ratkaistuksi riippumattomassa tuomioistuimessa, joten suostumusta voidaan pitää perusteltuna.

Lain soveltamisalan laajentaminen: yksityisoikeudellisen vaatimuksen käsittely

Ei lausuttavaa.

Lain soveltamisalan laajentaminen: päihdetutkimuskustannukset

Ei lausuttavaa.

Esitutkintaan ehdotetut muutokset

Rangaistusmaksimiltaan alle 6 kk teoissa esitetyn muutoksen (ETL 7 luvun 14-15§:n tuomat velvoitteet) osalta ei lausuttavaa.

Laajennetun soveltamisalan osalta käänös- ja tulkkausvaatimukset saattavat vaikeuttaa tai estää asian käsittelyä sakkomenettelyssä, jolloin osa muutoin sakkomenettelyyn soveltuvista asioista saattaa ohjautua normaaliin esitutkintaan tai sakkomenettely joudutaan toteuttamaan ns. yhden kosketuksen tavoitteesta poiketen.

Muutoksenhakusääntelyyn ehdotetut muutokset

Ei lausuttavaa.

Anttila lisakki
Tulli.fi